

1. Панова А.В., Савчук В.С. Закриття кримінального провадження за реабілітуючими обставинами. Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". 2018. №1(17). С. 1-13.
2. Торбас О.О., Стоянов М.М., Завтур В.А. Закриття кримінального провадження у зв'язку із декриміналізацією кримінального правопорушення: аналіз рішення Конституційного Суду України у справі щодо презумпції невинуватості. Аналітично-порівняльне правознавство. 2022. № 3. С. 262-268.
3. Рішення Другого Сенату Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Кротюка Олександра Володимировича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 4 частини першої статті 284 Кримінального процесуального кодексу України (справа щодо презумпції невинуватості) від 08 червня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-22#Text> (дата звернення: 01.12.2022).

Широбокова Лілія Олександрівна

аспірантка кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

ПЕРЕЙНЯТТЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ: ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Статтею першою частини другої КПК України передбачається, що кримінальне процесуальне законодавство України складається з відповідних положень Конституції України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, КПК України та інших законів України [1].

Регулючі процесуальний порядок реалізації окремих інститутів міжнародного співробітництва, законодавець врахував вищевказане, визначивши процедуру максимально наближеною до положень чинних

міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана ВРУ України, чим оптимізував правозастосування.

Аналіз положень кримінального процесуального законодавства (Європейської конвенції про передачу провадження у кримінальних справах від 15.08.1972 року, Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22.01.1993 р., Додаткового протоколу до неї від 29.09. 1997 р., низки двосторонніх договорів України, Глави 45 КПК України) дозволяє дослідити провадження з перейняття кримінальних справ в аспекті змісту та особливостей реалізації його форм.

Перейняття кримінальних проваджень – це здійснення компетентними органами однієї держави розслідування з метою притягнення особи до кримінальної відповідальності за злочини, вчинені на території іншої держави, за її запитом [1]. Відповідні запити можуть виходити як від компетентних органів України, так і бути адресованими їм. Отже, виокремлюються такі форми перейняття: перейняття кримінальних проваджень від іноземних держав Україною, а також передання здійснюваного компетентним органом України провадження до іноземних органів.

Кожна з вказаних форм має чітко визначену процедуру: порядок і умови, підстави для відмови перейняття, суб'єктний склад, особливі юридичні наслідки реалізації тощо. Механізм перейняття виглядає як передання – отримання через централізований порядок направлення запитів із дотримання процедури, встановленої законодавцем.

Так, перейняття кримінального провадження від компетентних органів іноземної держави відбувається за умови отримання відповідного запиту центральним (уповноваженим) органом України. Строк розгляду останнього - двадцять днів з моменту надходження.

Умови перейняття передбачені ст. ст. 7,8 Європейської конвенції про передачу провадження в кримінальних справах (далі – Європейська конвенція, Конвенція), ч. 2 ст. 595 КПК України, до них відносяться дотримання таких обставин: подвійної кримінальності й караності діяння, що інкримінується особі,

покарання передбачає позбавлення волі; наявність постійного помешкання в запитуваній державі особи, яка притягається до кримінальної відповідальності; наявність громадянства у вказаній особи в запитуваній державі і перебування на її території; наявність початого кримінального переслідування щодо особи, яка має притягатись до кримінальної відповідальності за той же або за інші злочини, з недопущенням того, щоб особа двічі притягалась до кримінальної відповідальності за одне й те ж саме діяння; переконання запитуючої держави про неможливість виконання нею вироку навіть з використанням процедури екстрадиції, в той час як запитувана держава може це зробити; встановлення факту того, що особа є іноземцем або особою без громадянства і перебування її на території України, а її видача неможлива або у видачі відмовлено; передача провадження виправдана інтересами провадження: встановлення істини, наприклад, коли найбільш суттєві докази знаходяться в запитуваній державі.

Слід указати, що згідно Європейської конвенції, перейняття допускається й у випадку постановлення іноземною державою вироку, однак ч. 2 ст. 295 КПК України містить положення про те, що кримінальне провадження може бути перейняте Україною, якщо судовими органами іноземної держави не було ухвалено вирок.

Кримінальне процесуальне законодавство містить підстави для відмови у перейнятті кримінальних проваджень (ст. ст. 10, 11 Європейської конвенції, ст. 596 КПК України), серед яких виокремлюються: недотримання принципу подвійної кримінальності й караності діяння, а також недопустимості притягнення до кримінальної відповідальності за одне й те саме діяння двічі; закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності за законодавством запитуючої держави; наявність ухваленого обвинувального або виправдовувального вироку щодо цієї ж особи в запитуваній державі, рішення про закриття кримінального провадження або звільнення особи від відбування покарання у зв'язку із помилуванням або амністією; вчинення злочину за межами території запитуючої держави; встановлення суперечностей при здійсненні кримінального переслідування основоположним принципам правової

системи запитуваної держави; наявність суперечностей міжнародним зобов'язанням запитуваної держави; наявність підстав, які дозволяють вважати, що переслідування має дискримінаційний характер за расовими, релігійними, національними, політичними поглядами, суто податковий, військовий характер правопорушення, недотримання умов розгляду запиту, про які йшлося вище; недотримання встановленої процедури передання/прийняття кримінальних проваджень також може стати підставою відмови у перейнятті [1; 2].

Запорукою успішної реалізації процедури перейняття є також обов'язкове дотримання письмової форми запиту (клопотання), централізований порядок передання клопотань (як альтернатива в деяких випадках можуть бути застосоване передання клопотання каналами Інтерполу).

Указані умови перейняття та відмови у перейнятті застосовуються для обох форм цього провадження.

Юридичними наслідками задоволення клопотання про перейняття є отримання матеріалів іноземного кримінального провадження і втрата можливості переслідування особи. Останнє в Україні починається зі стадії досудового розслідування і здійснюється за правилами, передбаченими КПК України, тобто проводяться будь-які процесуальні дії, в тому числі й слідчі (розшукові), зокрема, необхідні для встановлення предмету доказування, здійснюється повідомлення про підозру за наявності підстав тощо. Конвенція містить положення про обов'язок інформування запитуваною державою про припинення провадження або про рішення, яке ухвалене по завершенні судового розгляду. Засвідчена копія будь-якого письмового рішення надсилається запитуючій державі [2, 3].

Наслідками задоволення клопотання щодо передання з України кримінального провадження, аналогічно, є необхідність направлення до компетентних органів іноземної держави необхідних для притягнення до кримінальної відповідальності матеріалів кримінального провадження. З моменту перейняття компетентним органом іноземної держави вказаних матеріалів компетентні органи України не мають права здійснювати будь-які

процесуальні дії щодо особи, відносно якої здійснюється перейняття. Якщо така необхідність виникає в подальшому, в межах реалізації провадження міжнародної правової допомоги при проведенні процесуальних дій, це є можливим. Звертаємо увагу, що в даному випадку така діяльність відбуватиметься вже поза межами процедури перейняття.

Процедура перейняття кримінальних проваджень може супроводжуватися необхідністю застосування тимчасових заходів, наприклад, тимчасового арешту з дотриманням правил і гарантій, передбачених ст. ст. 27-29 Конвенції та ст. 597 КПК України.

Отже, аналіз законодавства дозволяє виокремити такі форми перейняття: передання матеріалів кримінальних проваджень з України і в Україну від компетентних органів іноземної держави. Кримінальне процесуальне законодавство України встановлює умови, порядок, підстави для відмови у задоволенні клопотань про перейняття, юридичні наслідки його здійснення. Слід зазначити, що реалізація досліджуваного провадження потребує дотримання вимог не тільки КПК України, а й чинних міжнародних договорів (які становлять частину законодавства).

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року 4651-VI, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
2. Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах від 15.05.1972 року № ETS N 73 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_008#Text
3. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22.01.1993 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_009#Text